

כנס
תל-חי

תכנית הכנס
ואסופת תקצירים

לפדגוגיה
והוראה
באקדמיה

יום ג', 9.4.2024 | א' ניסן התשפ"ד | קמפוס קצרין

כנס תל-חי
לפדגוגיה והוראה באקדמיה

2024.4.9
 יום א' ינסן התשפ"ד
 בקמפוס קצרין

תוכנית הכנס

	9:30-10:00	התכנסות
	10:00-10:15	דברי פתיחה וברכות
	10:15-11:00	הרצאה: אתגרים פדגוגיים של מחסות אקדמיים פנפי שיה נגי רוננבלט
	11:00-11:30	הרצאה: מפקדה של האקדמיה בעת מלחמה - מחסבות ומתגרים
	11:30-11:45	הפסקה ופיוזר למשפחה
מושב	11:45-13:00	

עיצוב מחדש של קורסים ושילוב טכנולוגיות דיגיטליות בהוראה נלמדיה
 ד"ר טפסי נליק, ד"ר דנה פישר שחרן | המכללה האקדמית להנדסה בראודה כרמיאל

פיתוח מערכת טכנולוגית המותמרת את מבנה ההוראה ונבנית את הקורס -
 מהלך ומתגרים | המכללה האקדמית תל חי
 נתנאל בר דוד

השפעתם של מרכזי ההוראה והלימוד המסודרת האקדמיים על ההתלמידים
 הפדגוגיים בהשכלה הגבוהה בישראל ובעולם
 פנפי שיה נגי רוננבלט, נעמי שניידר | אוניברסיטת אריאל

מפקדי הפיתוח לקידום הוראה מניינת ושגורה
 ד"ר יענת לינון | המכללה האקדמית תל חי

חוד 2022
אסטרטגיות ארגוניות בהוראה באקדמיה

שימוש בבינה מלאכותית-ChatGPT, והצורך בהתאמה לשיטות
 עיצוב מחדש של מיטמנות למידה ואינטיינת מחדש
 ד"ר ליאור נעמי שניידר | המכללה האקדמית להנדסה בראודה כרמיאל
 פנפי שיה נגי רוננבלט | המכללה האקדמית תל חי

מודל TLM (Three Layers Methodology) מתכנס עם ההוראה הרב-תחומית
 ד"ר לינון טר-ענבר, ד"ר נאה שפי | המכון הטכנולוגי חולון

מודל STEP IN להטמעת חומרים טכנולוגיים חודשניים
 ד"ר נעמי שניידר וד"ר עדי לבינה | המרכז האקדמי לוינסקי-ינגייט

למידה אישית מהותית, מבוססת בינה מלאכותית
 על לוי | המרכז האקדמי רופין

שימוש בבינה מלאכותית במסגרת קורס אקדמי בקרב סטודנטים לעבודה
 סוויאלה
 ד"ר נגי רוננבלט, ד"ר אסתר וילניסקי | אוניברסיטת אריאל

חוד 2011
שילוב טכנולוגיה בהוראה באקדמיה

דגמים לשילוב יחידות מיקור למידה לקידום כשירותים דיגיטליות
 מבנית להכשרת מורים
 קרן אטינגר וד"ר שני נברון | המרכז האקדמי לוינסקי-ינגייט

הוראה תחום העבודה הקבוצתית בחינוך לעבודה סוציאלית
 ד"ר נגי רוננבלט וד"ר נעמי שניידר | אוניברסיטת אריאל

הכשרת מורים כחוליה מקשרת בין נסיון העבר של חוסרים להוראה לנין
 עשייתם החינוכית העתידית
 ד"ר מילי שפי וד"ר שרון הרדוף-יפה | המרכז האקדמי לוינסקי-ינגייט

קורס חוק (MOOC) לחינוך לשוני של השפה הערבית - אתגרים ותרחומים
 ד"ר היפאט מנארה | המכללה האקדמית אל סכאמי

ד"ר עדי לבינה | המרכז האקדמי לוינסקי-ינגייט

הימולוגיה כלי פדגוגי בהכשרת סטודנטים בדואית
 ד"ר טלי אבו ג'אבר | המכללה האקדמית אחוה

חוד 2012
פרקטיקות הוראה באקדמיה

אנטיינת דיגיטלית ובינה מלאכותית - בין פרקטיקה לאמיקה
 לינון טפסי נליק
 ד"ר עומר קינן | המכללה האקדמית ספיר

שילוב קורסי מציאות מדומה בהכשרת מורים במסגרת סימולציה
 גבשית ניבול כינה
 ענת שפי, ד"ר שני נברון | המרכז האקדמי לוינסקי-ינגייט

שילוב פודקאסטים בהוראה והשכלה הגבוהה
 ד"ר גילה יעקב וניסאר ביסאר | המכללה האקדמית עמק יזרעאל

שימוש בכלי בינה מלאכותית (AI) בקרב סטודנטים להוראה חרדים ושאינם חרדים
 ד"ר טרטינגטן יצחק | המכללה האקדמית הרצליה

"עבד אצל צוות" - גישת חודשית בהוראה הנדסה
 ד"ר מאיר שחרן | המכללה האקדמית להנדסה בראודה כרמיאל

חוד 2011
הוראה מנונת באקדמיה
 מושב פוסטיים

	13:00-13:45	ארוחת צהרים וסיור במכללה
	13:45-14:45	פגול
		פיתוח שדה המחקר בהוראה באקדמיה פנפי לאה קוומיסקי פנפי שיה נגי רוננבלט פנפי ארית אגוד-אנבר פנפי יענה ורוננבלט
	14:45-15:00	דברי פרידה וסיכום הכנס

כנס תל חי לפדגוגיה והוראה באקדמיה נערך בצילה של מלחמה ויצרה מציאות מורכבת ובכלל זה לאקדמיה בישראל.

לא מעט התלבטנו אם לקיים את הכנס, אבל חשבנו שהוא חשוב, וחשוב לא פחות לקיים אותו, בצפון הארץ, במכללה האקדמית תל חי שפתחה את שנת הלימודים באיחור ומרחוק בעקבות פינוי חלק מהקמפוסים ופינוי מרבית עובדי המכללה.

הכנס, שהתקיים ביום שלישי, 9.4.2024 עסק באתגרים שנוצרו בהוראה באקדמיה בעקבות שינויים בדרכי הוראה (מרחוק או היברידי), שילוב טכנולוגיה וכניסת הבינה המלאכותית לעולם האקדמי. היחידה למצויינות וחדשנות בהוראה במכללה האקדמית תל חי, שיוזמה את הכנס, שמה במרכז את חשיבות העיסוק באסטרטגיות הוראה מסתגלות, גמישות וחדשניות בהוראה באקדמיה כמו גם את חשיבות קביעת המדיניות ואסטרטגיות ארגוניות הקשורות במעמד המרצים פדגוגיה באקדמיה לצד היותם אנשי מחקר בתחום התמחותם הדיסיפלינרי.

אנחנו מאחלים לכם קריאה מהנה, מקווים לפגוש את כולכם ב"כנס תל חי לפדגוגיה והוראה באקדמיה 2" בשנה הבאה במציאות אחרת ומודים לכל העוסקים בנושא לאורך השנה כולה.

קישור [לאתר הכנס](#) בו נמצאות גם מצגות הכנס :

דווקא בימים אלה, חוזמים אלינו לצפון | תל חי וקיים

מושב 1:

אסטרטגיות ארגוניות בהוראה באקדמיה

מושב זה יעסוק בהתבוננות על ההוראה באקדמיה ברמת המאקרו.

חשיבות העשייה ברמה זו קריטית ליצירת כיוון ותנועה בתחום, לקידום מדיניות והכוונת העשייה בכל הרמות- זו של המרצה הבודד, יחידות קידום ההוראה, היחידות הטכנולוגיות וכמובן ההנהלה.

1. עיצוב מחדש של קורסים ושילוב טכנולוגיות דיגיטליות בהוראה ובלמידה - גישה הוליסטית בהנחיית מרצים

ד"ר סטפני גליק | המרכז לחינוך הנדסי וליזמות, המכללה האקדמית להנדסה בכרמיאל, בראודה
ד"ר דנה פישר שחור | המרכז לחינוך הנדסי וליזמות, המכללה האקדמית להנדסה בכרמיאל, בראודה

2. פיתוח מערכת טכנולוגית התומכת את תכנון ההוראה ואת בניית אתר הקורס - תהליך ואתגרים

נתנאל בר דוד | היחידה למצויינות וחדשנות בהוראה, המכללה האקדמית תל חי

3. השפעתם של מרכזי ההוראה והלמידה במוסדות האקדמיים על התהליכים הפדגוגיים בהשכלה הגבוהה בישראל ובעולם

פרופ' ניצה דוידוביץ | ראש החוג לחינוך והתוכנית להכשרת מורים וראש תחום הערכת איכות וקידום ההוראה, אוניברסיטת אריאל
ניזאר ביטאר | ראש תחום פדגוגיה דיגיטלית, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

4. תפקיד היחידות לקידום הוראה בחרום בשגרה ובחירום

ד"ר יפעת לינדר | היחידה למצויינות וחדשנות בהוראה, המכללה האקדמית תל חי

עיצוב מחדש של קורסים ושילוב טכנולוגיות דיגיטליות בהוראה ובלמידה – גישה הוליסטית בהנחיית מרצים

ד"ר סטפני גליק

ד"ר סטפני גליק, ראש מדור טכנולוגיה החינוכית במכללה האקדמית להנדסה בכרמיאל ע"ש בראודה, מביאה עימה ניסיון עשיר של למעלה משלושים שנה. בעלת תואר דוקטור בטכנולוגיה חינוכית ומדיה, מקדמת שיתופי פעולה עם חברי הסגל האקדמי תוך מיקוד בעיצוב מודלים חינוכיים והטמעת טכנולוגיות מתקדמות. ד"ר גליק פועלת לקידום מצוינות פדגוגית תוך פיתוח קורסים מקוונים המותאמים למגוון רחב של צרכי לומדים. מתעניינת באימוץ טכנולוגיות חדשניות ושואפת לסייע לסגל האקדמי לממש את הפוטנציאל הפדגוגי הטמון בשילוב נבון של כלים טכנולוגיים.

ד"ר דנה פישר שחור

ד"ר דנה פישר שחור מביאה עמה שנים רבות של ניסיון בשילוב טכנולוגיה בהוראה ולמידה. לד"ר פישר שחור ניסיון עשיר בהוראה והדרכה במערכת החינוך הממלכתית והאקדמית וכבוגרת בתחום מדעי הטבע השתלבות כמלווה ומדריכת מרצים במכללה להנדסה הייתה אך טבעית. כמדריכה פדגוגית, היא שותפה לפיתוח קורסים המשלבים כלים טכנולוגיים הן ללמידה מרחוק והן ללמידה פרונטלית. מומחיותה משתרעת על גיוון שיטות ההוראה, עידוד מעורבות הסטודנטים, והתאמת דרכי ההערכה לגישות וכישרונות הייחודיים של המרצים. ד"ר פישר שחור מחויבת לקדם פרקטיקות חינוכיות יעילות וחדשניות.

שילוב טכנולוגיות מתקדמות בהוראה ובלמידה ולמידה דיגיטלית הוא אחד ממטרות הפעילות המרכזיות בהנחיית מרצים במרכז לחינוך הנדסי וליזמות במכללה האקדמית להנדסה בראודה. הגדרת המכללה להכרה בקורס כדיגיטלי כוללת פרט לשילוב של כלים דיגיטליים רלוונטיים לשיפור ההוראה והלמידה גם הטמעת למידה פעילה מגוונת כחלק בלתי נפרד מגישת ההוראה בקורסים וההוראה בפועל.

אנו מבחינים בין למידה מקוונת לבין למידה דיגיטלית כאשר זו האחרונה כוללת גם יישומים דיגיטליים בשימוש המרצה והסטודנטים כחלק מהפעילויות המתקיימות במהלך השיעורים. על פי הגדרת המכללה, קורס דיגיטלי חייב לעמוד בארבע קריטריונים מרכזיים – למידה מקוונת בהיקף של 30% לפחות מהקיף הפעילות והלמידה בו, שילוב כלים דיגיטליים רלוונטיים לתכני הקורס ומטרותיו, גישת ההוראה הדוגלת בלמידה פעילה והרחבת מספר אירועי הערכת הלמידה ל-ארבעה או יותר.

יצרנו תהליך הנחייה מובנה המאחד את שתי המטרות – עיצוב קורסים מחדש והמרתם לקורסים דיגיטליים. בחרנו את גישת ABC לעיצוב קורסים מחדש. גישה זו, מציעה מתבוננת על הפעילויות המתוכננות לכל מפגש ומפגש בקורס מאפיינת את סוג האינטראקציה בין המשתתפים (מרצה וסטודנטים) ואת סוג הפעילות בה לוקחים חלק הסטודנטים: רכישת ידע, למידה שיתופית, למידת חקר, דיון, תרגול ויצירה.

תהליך עיצוב הקורס מתחיל בבחינת יעדי ההוראה ותוצרי הלמידה כפי שהם מוצגים בסילבוס. השלב הבא כולל פריסת תכנית הקורס לפי מפגשים, תכנים ופעילויות ולבסוף אנו מתמקדים בדרכי הערכה הנהגות בקורס. בתהליך העבודה עם המרצים אנו מאבחנים יחד את הפעילויות השונות המטלות ודרכי הערכה על פי רמות החשיבה הנדרשות בהתאם לטקסונומיה של בלום, ומוודאים התאמה בין ההוראה הלמידה והערכה.

יחד עם המרצים, אנו משפרים את דרכי ההוראה והלמידה: מגדילים את מספר הפעילויות המתקיימות במהלך השיעורים, מגוונים את סוגי הפעילויות ומוסיפים דרכי הערכה חילופיות כחלק מהציון של הסטודנטים בקורס. אנו

מקפידים שהפעילויות המוצעות ודרכי ההוראה מתאימים למרצים עצמם, לאופי ההוראה וליכולותיהם הפדגוגיות והטכנולוגיות.

השלב האחרון בעיצובם של הקורסים מחדש הוא המרה של דרכי ההוראה והערכה לסביבה טכנולוגית דיגיטלית במטרה לשפרם. אנו נותנים חשיבות עליונה בשילוב דיגיטציה רלוונטית בלבד המבטיחה שיפור הלמידה וחווית הלמידה.

החידוש אותו אנו מציגים הוא הגישה בה כל קורס המופנה אלינו למטרת שדרוג ושיפור, המרה לדיגיטלי על פי בקשת המרצה או המחלקה או כל סיבה אחרת עובד תהליך מסודר כולל קבלת החלטות בנוגע לפעילויות, לדרכי הערכה ולדרכי ההוראה ולמידה ובנוסף, להתכנות המרתו לדיגיטלי בהתאם.

התחלנו בעבודה בדרך המתוארת לפני כשנה ואנו מרגישים שאנו עדין בשלב הראשון כלומר, עדין לא הגענו למספר משמעותי של קורסים שעברו את התהליך ובכל זאת כבר נכרים ניצנים ראשונים: מאז תחילתה של הפעלת התוכנית עלה מספר המרצים העושים שימוש בכלים דיגיטליים במהלך ההוראה וכן עלה מספר המרצים המעוניינים להמיר את הקורסים שלהם לדיגיטליים.

פיתוח מערכת טכנולוגית התומכת את תכנון ההוראה ואת בניית אתר הקורס- תהליך ואתגרים

נתנאל בר דוד

מנהל פרויקטים במעבדה לטכנו-פדגוגיה ביחידה למצוינות וחדשנות בהוראה, המכללה האקדמית תל חי. בוגר תואר שני M.Teach בהוראת מתמטיקה, מלמד חשיבה מחשובית ובעל ניסיון בהובלת תהליכים טכנו-פדגוגיים. נתנאל מוביל את תוכנית "פריזמה", ושותף בתהליכי הליווי וההכשרה של המלווים הפדגוגים במכללה.

המתח בין הצורך של מרצה לעסוק במחקר לבין הדרישה ממנו ללמד מהווה אתגר מרכזי בעולם האקדמי. מצד אחד, המחקר הוא עמוד התווך של הקריירה האקדמית, מקדם תובנות חדשות ותרומה לקהילה המדעית. מאידך, הלמידה וההוראה מהוות את הלב של המשימה האקדמית. השאלה האם כל חוקר יכול להיות מרצה טוב טומנת בחובה דיון מורכב על הכישורים והתכונות הנדרשות לכל מקצוע. חוקרים, בטבעם, מתמחים בגילוי והעמקה בתחומי ידע מסוימים, תוך שימוש במיומנויות חשיבה ביקורתית, ניתוח ויצירתיות. למרות זאת, ההוראה דורשת ערכה נוספת של כישורים, כולל היכולת להעביר ידע בצורה ברורה ומובנת, להתחבר ולהשפיע על סטודנטים, ולהפעיל גישות פדגוגיות שמעודדות למידה פעילה ומשמעותית. לכן, לא כל חוקר, למרות הידע הרחב והעמוק שברשותו, יכול בהכרח להיות מרצה מוצלח ללא הכשרה, התמחות או נטייה טבעית לתחום ההוראה.

על מנת להקטין את הפער, הפכו בשנים האחרונות מערכות טכנולוגיות מתקדמות לכלי חשוב בידי מרצים בכדי לסייע להם בפיתוח ודיוק הפדגוגיה שלהם. ישנן מערכות המשמשות להכנת סילבוסים לקורסים אקדמיים. מערכות אלו כוללות פלטפורמות חכמות המאפשרות ייצור אוטומטי של סילבוסים מבוססי תשובות לשאלונים קצרים, כמו גם מערכות ניהול למידה (LMS) המציעות תבניות מותאמות וכלים לניתוח תוכן קורס. כלים אלו מספקים למרצים יכולת להתאים את הסילבוס לצרכים פדגוגיים תוך הקלה על התהליך וקיצור הזמן הנדרש להכנתו. השימוש בטכנולוגיות מאפשר גם גמישות, יכולת עדכון ויצירת התאמות בתכנון הקורס, מכיוון שהם מספקים פונקציונליות לעריכה.

במכללה האקדמית תל חי עוסקת המעבדה הטכנו-פדגוגית ביחידה למצוינות וחדשנות בהוראה, בפיתוח כלי טכנולוגי התומך את החשיבה הפדגוגית של המרצים. ההנחה כי המרצה עובר שלושה שלבים בתהליך ההערכות שלו להוראה: 1. חשיבה ותכנון הקורס, כשהתוצר של השלב הזה הינו "הסילבוס", הכולל בין השאר את מטרות הקורס, ניסוח תוצרי הקורס, תיאור הנושאים הנלמדים וכלי ההוראה השונים. 2. תרגום הסילבוס לאתר הלמידה של הסטודנטים (במקרה שלנו- ה- Moodle), 3. בניית הפעילויות שבהם עושה שימוש בתהליכי ההוראה שלו. הללו כוללים רכיבים פדגוגיים ורכיבי הערכה ומדידה.

בהרצאה יוצג תהליך הפיתוח של ה- course builder - כלי טכנולוגי חדשני, המשמש כמלווה פדגוגי למרצה בתהליך ההערכות להוראה שלו. הכלי מאפשר תכנון קורס מבוסס על תוצרי למידה וחיבור בין תוצרי הלמידה לפעולות פדגוגיות המחוברות לכלים טכנו-פדגוגיים ולפעולות הערכה מתאימות. עם סיום שלב התכנון הכלי יוצר עמוד קורס מסודר באתר ה- moodle בהלימה לתכנון שיצר המרצה.

במהלך ההרצאה, יודגשו האתגרים שעמדו בפני צוות הפיתוח, חשיבות ההשקעה בפיתוח כלים לקידום הפדגוגיה באקדמיה והפוטנציאל הגלום בשילוב כלים טכנולוגיים בתהליך. במסגרת זו יוצגו תובנות שעשויות לסייע למפתחים ולמלווים פדגוגיים בדיוק ושיפור העשייה שלהם.

השפעתם של מרכזי ההוראה והלמידה במוסדות האקדמיים על התהליכים הפדגוגיים בהשכלה הגבוהה בישראל ובעולם

ניזאר ביטאר

הינו דוקטורנט באוניברסיטת אריאל; בעל תואר שני בניהול וארגון מערכות חינוך, תואר ראשון בהצטיינות במדעי המחשב ומערכות מידע ותעודת הוראה. בשנים האחרונות מר ביטאר, מכהן בתפקיד ראש תחום פדגוגיה דיגיטלית, במסגרת התפקיד הוא אחראי על בנייה ופיתוח של תשתית טכנולוגית תומכת הוראה ולמידה ועל זיהוי ומתן מענה לצרכים פדגוגיים, קידום הזדמנויות לשיפור איכות ההוראה והלמידה, במטרה להוביל חדשנות בתחום. מר ביטאר, הינו מרצה בחוג למערכות מידע במכללה האקדמית עמק יזרעאל ומנחה פרויקטי גמר.

פרופ' ניצה דוידוביץ

פרופסור מן המניין בחינוך, המשמשת כראש תחום הערכת-איכות וקידום ההוראה, וראש החוג לחינוך והתוכנית להכשרת מורים באוניברסיטת אריאל. בנוסף, משמשת יו"ר הפורום לקידום ההוראה והלמידה בישראל.

מרכזים לקידום איכות ההוראה והלמידה במוסדות האקדמיים פועלים בישראל זה 22 שנים, החל משנת 2002. הם נוסדו מיוזמה של בעלי תפקידים במספר מצומצם של מוסדות אקדמיים, שהביאו עימם דגמים של מרכזי ההוראה בחו"ל. כיום (2023), אין מוסד אקדמי שאין בו מרכז לקידום ההוראה ולמידה או בעל תפקיד האחראי על הובלת נושא זה. תרמו לכך תהליכי הערכת איכות מטעם המל"ג (החל מ-2002) שבהם נדרשו המוסדות להשכלה גבוהה לדיווח והתייחסות לתהליכי ההוראה, הלמידה וההערכה תוך פעילות יזומה של ראשי פורום מרכזי ההוראה ופניה למל"ג לחבור יחד, המלצות דו"ח ועדת באב"ד להערכת איכות ההוראה (2014), משבר הקורונה והתקופה שלאחריה (החל מ-2020), ההתפתחויות הטכנולוגיות (AI) והנעשה במוסדות אקדמיים מובילים בעולם בתחום זה, כמו גם ארגונים מקצועיים-אקדמיים בעולם, המקבילים לפורום בישראל. ראשי המרכזים לקידום ההוראה יזמו מחקרים בנושא, יזמו כנסים בארץ ובעולם. זאת ועוד, בשנים 2022/2023 התקבלה פניה משרד מבקר המדינה לבחון את הנעשה בתחום ההוראה והלמידה האקדמית במוסדות להשכלה גבוהה בישראל.

כל התהליכים הללו, הוסיפו חיזוק למרכזים אלה ולתפקידים המרכזי בהובלת הפדגוגיה באקדמיה, שיפורה וקידומה, ובהעצמת הסגל האקדמי ופיתוחו. המרכזים לקידום איכות ההוראה והלמידה מיצבו את עצמם מהר מאוד, כסוכני שינוי והפכו לחוליה מרכזית במוסדות להשכלה הגבוהה.

בהרצאה זו נציג את השפעתם של מרכזי ההוראה והלמידה במוסדות האקדמיים על התהליכים הפדגוגיים בהשכלה הגבוהה. האם ואיך מצליחים המרכזים להוראה ולמידה להשפיע על התהליכים הפדגוגיים במוסדות האקדמיים? מהם האתגרים איתם הם מתמודדים ואיך הם מתמודדים איתם? כיצד הפכו המרכזים להוראה ולמידה לסוכני שינוי?

תפקיד היחידות לקידום הוראה בשגרה ובחירום מנקודת מבטם של צוותי היחידות

ד"ר יפעת לינדר

ראש היחידה למצוינות וחדשנות בהוראה במכללה האקדמית תל חי, בעלת תואר שלישי בתחומי למידה ארגונית ותהליכי הפקת לקחים. מרצה וחוקרת בתחומי למידה ארגונית, ניהול ופיתוח הדרכה, זאת לצד עיסוקה כיועצת ארגונית בכירה. במסגרת היותה יועצת ארגונית הקימה וניהלה מערכות, הובילה תהליכים אסטרטגים במגוון רחב של ארגונים עסקיים, חברתיים וממשלתיים.

בשבעה באוקטובר החלה מלחמת "חרבות ברזל" בדרומה של מדינת ישראל. האירוע, שהתרחש ערב פתיחת שנת הלימודים האקדמית תפס גם את היחידות לקידום הוראה כאשר הן עסוקות בימי ההערכות למרצים. השפעת המלחמה על החברה והמשק הישראלית רחבה, ובכלל זה גם על המוסדות האקדמיים שהחליטו לדחות את פתיחת שנת הלימודים ולהיערך אליה בהתאם למציאות החדשה שנוצרה- כאשר חלק מהסטודנטים והסגל מגויסים ללחימה, חלקם מפונים מבתיהם ורובם מצויים תחת איום של פגיעת טילים ולא פנויים ללמידה. היחידות לקידום הוראה נדרשו, בזמן קצר מאוד, לעבור מהערכות לשנת לימודים "רגילה" למתן מענה למתווי חזרה ללימודים המשתנים חדשות לבקרים, להכשרת המרצים כך שיוכלו להתאים את הקורסים שלהם להוראה מרחוק ובסמסטר מקוצר, כמו גם למתן מענים תפקודיים ורגשיים לסגל.

במסגרת מחקר חלוץ הועבר שאלון בקרב עובדי היחידות לקידום הוראה במוסדות השונים בישראל. המחקר בחן את תפיסות התפקיד של עובדי היחידות לקידום הוראה, על רקע אירועי אוקטובר 2023, את תפקידם בשיגרה ובחירום. הממצאים מעידים על שינוי מהיר בדפוסי הפעולה של היחידות ובהתאמת תפיסות התפקיד לאירועי השביעי באוקטובר. הממצאים מייצרים גם תשתית למיצוב והרחבת ההבנות לגבי תפקיד היחידות בתוך המוסדות האקדמיים.

מושב 2:

שילוב טכנולוגיה בהוראה באקדמיה

העת הנוכחית מאופיינת בכניסת טכנולוגיה חדשנית המאתגרת את העולם האקדמי. מושב זה יעסוק בשילוב כלים טכנולוגיים בכלל וכאלה העושים שימוש בבינה מלאכותית בפרט, בהוראה באקדמיה.

1. שימוש בבינה מלאכותית ו ChatGPT והצורך בהתאמה לשינוי: עיצוב מחדש של מיומנויות למידה ואוריינות חדשות

ד"ר ליאור נעמתי-שניידר | ניהול מערכות בריאות, מכללה אקדמית הדסה ירושלים
פרופ' דורית אלט | הפקולטה לחינוך והוראה, המכללה האקדמית תל חי

2. מודל TLM (THREE LAYERS METHODOLOGY) במפגש עם ההוראה הרב-תחומית

ד"ר לימור סהר-ענבר | הפקולטה להנדסת תעשייה וניהול טכנולוגיה HIT, מכון טכנולוגי חולון
ד"ר נאוה שקד | בית הספר ללימודים רב-תחומיים HIT, מכון טכנולוגי חולון

3. מודל STEP IN להטמעת מוצרים טכנולוגיים חדשניים בתהליכי הוראה-למידה-הערכה באקדמיה

ד"ר שבי גוברין | ראש הרשות להוראה חדשנית ומיטבית, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט
ד"ר עדית ליבנה | מרכזת התוכניות להסבת הנדסאים להוראה וראש היחידה ליזמות סטודנטים, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט

4. חלום שמתגשם - למידה אישית מותאמת, מבוססת בינה מלאכותית טל לוי | ראשת המחלקה ללימודי אנגלית, המרכז האקדמי רופין

5. שימוש בבינה מלאכותית במסגרת קורס אקדמי בקרב סטודנטים לעבודה סוציאלית

ד"ר ניר ויטנברג | רכז תכנית ההשלמות לתואר שני בבית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת אריאל
ד"ר אסתר זיכלינסקי | אוניברסיטת אריאל

שימוש בבינה מלאכותית ו ChatGPT והצורך בהתאמה לשינוי: עיצוב מחדש של מיומנויות למידה ואוריינות חדשות

ד"ר ליאור נעמתי שניידר

ד"ר נעמתי-שניידר, מרצה בכירה במחלקה לניהול מערכות בריאות במכללה האקדמית הדסה ירושלים. בעלת תואר דוקטור מבית הספר לבריאות הציבור, בית ספר לרפואה הדסה, האוניברסיטה העברית בירושלים החל משנת 2012. בעלת תואר שני בניהול טכנולוגיה ותואר ראשון במדעי הרפואה, מביה"ס לרפואה, האוניברסיטה העברית בירושלים. מחקרה עוסקים באדפטציית מערכת הבריאות לשינויים בסביבה בכל רמות מערכת הבריאות ובוחנים היבטים אישיים וארגוניים, כמו גם שיקולים מערכתיים רחבים יותר. בין השאר מחקרה כוללים מדיניות בריאות, חקר שינוי ארגוני ומערכתי, אסטרטגיות עסקיות ושיוקיות מותאמות לשינויים, הסתגלות כוח אדם ומנהיגות, טרנספורמציה דיגיטלית וחינוך רפואי וניהולי.

שילוב של טכנולוגיות בינה מלאכותית ומודלים של שפה דוגמת ChatGPT במסגרות חינוכיות ופדגוגיות מחייב הערכה מחודשת של תפקידן והיקפן של מיומנויות אוריינות דיגיטלית בהקשרים חינוכיים. מחקר חלוצי זה בא לבחון את השלכות השימוש ב ChatGPT על כישורי האוריינות הדיגיטלית של הסטודנטים, ובוחן את ההשערה לפיה טכנולוגיות אלו עשויות לשנות ולייתר מיומנויות אוריינות שונות שנתפסו עד כה כחינוניות להצלחת לומדים ועובדים במסגרות השונות בלימודים ובפרקטיקה המקצועית.

במסגרת מחקר זה פותחה מתודולוגיית הוראה המשלבת למידה מבוססת בעיות עם פעילויות מונחות שימוש בבינה מלאכותית ו-ChatGPT. בנוסף, המחקר ביקש להעריך כמותית את ההשפעה של למידה מונחת בינה מלאכותית על כישורי האוריינות הדיגיטלית של הלומדים על ידי השוואתה ללמידה מסורתית מבוססת בעיות ללא שימוש בבינה מלאכותית ולקבוצת ביקורת אשר עסקה בלמידה מסורתית מבוססת הרצאות בלבד.

איסוף הנתונים כלל 223 סטודנטים לתואר ראשון שנסקרו פעמיים, ובסך הכל 441 תצפיות. כולם היו תלמידי שנה שלישית עם גיל ממוצע של 23.20 שנים ($SD = 3.84$) שנרשמו לקורס בנושא הטמעת איכות שירות במערכת הבריאות במסגרת לימודי ניהול מערכות בריאות.

תוצאות מחקר זה חשפו השפעה הבדלים רבים בין הקבוצות בהשפעתם על כישורי האוריינות הדיגיטלית של הסטודנטים. המשתתפים שעסקו בלמידה מבוססת בעיות עם פעילויות מונחות שימוש בבינה מלאכותית הפגינו טווח צר יותר של מיומנויות אוריינות דיגיטלית בהשוואה לעמיתיהם בקבוצת למידה מבוססת בעיות בלבד. בעוד הלומדים בלמידה מסורתית מבוססת בעיות הראו שיפורים בכל שלושת הממדים של אוריינות דיגיטלית. בפרט, קבוצת הלומדים בלמידה מבוססת בעיות עם פעילויות מונחות שימוש בבינה מלאכותית הראו היעדר שינוי משמעותי בשיפור מיומנויות הגישה והניתוח אולם ניכר שיפור בכישורי הערכת המידע בהשוואה לפני ואחרי. לעומתם קבוצת הביקורת לא הראתה כלל שינוי משמעותי בכישורי האוריינות הדיגיטלית שלה כפי שנמדדו באותם מבחנים.

חשיבות מחקר זה היא במיקוד השיח האקדמי בנושא, והדגשת הצורך לבחון ולעדכן את המיומנויות הנדרשות לשימוש יעיל בכלים של בינה מלאכותית זאת במקביל להרחבת הטמעה ושימוש בכלים אלה באופן יומיומי בדיסציפלינות ופרקטיות שונות. אדפטציה ושינוי בהתאמה לנוף המשתנה של צרכי החינוך ושוק העבודה בעידן טכנולוגי משתנה זה הינה קריטית לשמירה על רלוונטיות האקדמיה והתאמת הבוגר לצרכי השוק המשתנה.

מודל TLM (THREE LAYERS METHODOLOGY) במפגש עם ההוראה הרב-תחומית

ד"ר נאוה שקד

ד"ר נאוה שקד היא ראש בית הספר ללימודים רב-תחומיים במכון הטכנולוגי חולון, HIT בישראל ופרופסור משנה בתוכנית הדוקטורט ב-CUNY GC, לבלשנות חישובית היא בעלת תואר Ph.D. מ-CUNY GC New York. שקד היא מומחית בעיבוד שפה טבעית NLP, בינה מלאכותית ובאינטראקציה בין אדם למכונה, עם ניסיון של 20 שנה הן במחקר ופיתוח והן בהובלת פרויקטים גדולים בתעשיית ההיי-טק בישראל, באירופה ובשוק האמריקאי. לפני 10 שנים הצטרפה למכון הטכנולוגי והקימה את בית הספר ללימודים רב תחומיים הראשון מסוגו בארץ המשלב לימודי בתחומים שונים עם שיטות פדגוגיות לטובת עבודת צוות ופרויקטים של סטודנטים מפקולטות שונות, תוך הנחייה של מרצים מאסכולות שונות בצורה ייחודית.

ד"ר לימור סהר-ענבר

ד"ר לימור סהר-ענבר היא דקנית הסטודנטים וחברת סגל בפקולטה להנדסת תעשייה וניהול טכנולוגיה ב- HIT מכון טכנולוגי חולון. בעלת תואר Ph.D בתחום של התנהגות צרכנים וקבלת החלטות.

בעלת ניסיון של 20 שנה בתחום ההערכה, שימשה כסמנכ"לית מכון המחקר "מדגם" ולפני כ-14 שנים הקימה מחלקת מחקר והערכה ב- HIT ולאחר מכן שימשה כמנהלת פיתוח סגל אקדמי במרכז לקידום ההוראה. בנוסף, סהר-ענבר הינה היוזמת של קורס משלב עשייה חברתית בשם "אסטרטגיה שיווקית לארגונים חברתיים" המשלב אקדמיה-חברה ותעשייה והינה חברת הוועד המנהל בעמותת "אחות בוגרת".

אחד האתגרים החשובים של ההוראה בעידן הנוכחי הינו הצורך הקריטי לאמץ ולהתאים תהליכים לעולם המולטי-דיסציפלינארי, בו נדרשת תקשורת חוצת תחומים. במסגרת זו, על החינוך לאפשר למרצים ולסטודנטים ממגוון של רקעים לעבוד יחד, לפתח שפה משותפת, עבודת צוות סינרגטית וערך מוסף ברור. אתגרים חשובים אלו זכו לתשומת לב מועטה של חוקרים עד כה.

בבית הספר ללימודים רב-תחומיים ב-HIT המכון הטכנולוגי חולון, הן הסטודנטים והן המרצים, מגיעים מתחומי דעת שונים ומדברים בשפה מקצועית שונה. על-מנת להתמודד עם אתגרים אלו, יצרנו והטמענו את מודל ה-TLM (Three Layers Methodology), מודל שלושת הרבדים המתודולוגיים, המונחה על ידי שאלת המחקר: כיצד להעריך ולשפר את ההוראה והלמידה במסגרת רב-תחומית. או, במילים אחרות, בסביבה ייחודית זו, איזו אסטרטגיה חינוכית צריך לשפר, לפתח ולהעריך. במחקר זה, אנו מציגים את מודל ה-TLM כפי שאנו מיישמים בבית הספר ללימודים רב תחומיים ב-HIT, בו תכנית הלימודים כוללת קורסים בטכנולוגיה, מדעי הרוח והחברה, למידה משלבת עשייה בקהילה ויזמות. יתר על כן, שיטות ההוראה בבית הספר משלבות בין הרצאות, יחידות א-סינכרוניות, קורסי למידה מבוססי פרויקטים (PBLs), ואף סדנאות בעיצוב טכנולוגי (POCs).

פרויקט זה הושק לראשונה במהלך תקופת מגפת הקורונה, כתוצאה מהשינוי והאתגר הגדול בהערכת ההוראה המקוונת והצורך בקבלת משוב מידי. לצערנו, מצבי חירום הם כמעט דרך חיים במציאות האקדמית שלנו בישראל ולכן, עלינו להתאים עצמנו לשיטות חדשות ויצירתיות על-מנת להצליח ולהצליח לגשר על אתגרים אלו בצורה שוטפת.

מחקר זה, המציג תכנית שמטרתה לקדם את איכות ההוראה, מבוסס על תהליך הוליסטי וחדשני הכולל שלושה רבדים: למידת עמיתים, משוב עמיתים והערכת הוראה. מטרת למידת העמיתים ליצור סנכרון בין תחומי הידע השונים לצורך הפריה הדדית ושיתוף פעולה. על סמך הדיאלוג והאמון שנוצר במהלך למידת העמיתים, הצלחנו לייצר משוב עמיתים,

המסייע לשיפור איכות ההוראה של המרצים וחוויית הלמידה של הסטודנטים. באמצעות הערכה מעצבת, אנו מתמקדים בשינוי בזמן אמת באמצעות משוב מתמשך, על ידי המורים עצמם, תוך קידום התפתחות אישית ושיטות הוראה מומלצות (best practices). לבסוף, בכדי לספק תמונה מקיפה וברורה, קיימנו תהליך הערכת הוראה, תוך שימוש בכלי הערכה מסכמת, חיצוניים ופנימיים.

מודל ה-TLM הינו פורץ דרך הן מנקודת מבט מעשית אקדמית והן מנקודת מבט מחקרית, בשל הסינרגיה והיחסים ההדדיים בין רבדיו. המודל מאיר ומדגיש את השינויים בדפוסי ההוראה והלמידה הנדרשים הן בזמנים רגילים והן בזמני חירום שאנו חווים בצורה מתמשכת, בייחוד לאור ההתפתחויות הטכנולוגיות המשבשות והגישות הייחודיות של דור הסטודנטים החדש שחוויית הלמידה שלו מושפעת רבות מאספקטים אלו.

מודל STEP IN להטמעת מוצרים טכנולוגיים חדשניים בתהליכי הוראה-למידה- הערכה באקדמיה

ד"ר שבי גוברין

ראש הרשות להוראה חדשנית ומיטבית במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. עוסקת בפיתוח ובמחקר של חדשנות פדגוגית והתפתחות פרופסיונלית של אנשי חינוך. המחקרים שלי מתייחסים לקהילות מקצועיות לומדות, ללמידה מבוססת תיאורי מקרים ולהובלת תהליכי חדשנות ושינוי באקדמיה.

ד"ר עדית ליבנה

מרכזת התוכניות להסבת הנדסאים להוראה וראש היחידה ליזמות סטודנטים במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. עוסקת בתהליכי הכשרת מורים, ומבקשת להבין היבטים מגוונים שלהם: מודלים של התנסות המעשית ושל הסבה להוראה, יזמות סטודנטים ושילוב טכנולוגיה באקדמיה.

קהילת ה-EdTech מהווה ענף בעל מאפיינים ייחודיים בתעשיית ההייטק הישראלית, בו מפתחים פתרונות למידה טכנולוגיים מתקדמים במגוון רחב של תחומי דעת ומיומנויות הוראה ולמידה. בעוד שישנן פלטפורמות משמעותיות לעידוד יזמות וחדשנות טכנולוגית-חינוכית ולהטמעתה במערכת החינוך (K12), חסרות מסגרות מובנות ליישום ולמחקר של שילוב טכנולוגיה באקדמיה. לשם כך גובש במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט מודל ייחודי וראשון מסוגו בישראל, הפונה לקהילת ה-EdTech ומאפשר לה להיכנס (Step in) לאקדמיה לשם שיתוף פעולה מפרה ומקדם.

כחלק ממודל זה, הוזמנו יזמים וחברות להתמודד בתחרות על הטמעה של מוצרים טכנולוגיים חדשניים בתהליכי הוראה-למידה-הערכה במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. פיתוח המודל לווה על-ידי עמותת בוגרי 8200, והתבסס בהתאם על תפיסה של שיתוף פעולה אקדמי (AP) במסגרת מערכת אקולוגית הכוללת מצד אחד חברות עסקיות וחברות סטארט-אפ ומצד שני מוסדות אקדמיים, מרצים, סטודנטים ובעלי עניין נוספים בתחומי החינוך והלמידה. לתחרות ניגשו 45 חברות EdTech ישראליות, שעברו תהליך מיון של כמה שלבים: הכרות ובחינה של המוצרים, הערכה טכנולוגית ופדגוגית על-ידי מומחים מהתעשייה ומהמרכז האקדמי והצגת המוצרים בפניהם. לבסוף נבחרו שלושת המיזמים הבאים: Beyond Virtual - סביבה וירטואלית לתרגול כישורי שפה ושיחה באמצעות אוטוארים מבוסס AI; Slice Knowledge - פלטפורמה ליצירת תכנים אינטראקטיביים בשילוב AI; אוריגאמטריה - מערכת דיגיטלית להוראת גיאומטריה בשילוב אוריגאמי.

כל אחד משלושת המיזמים זכה להטמיע את המוצר שלו בארבעה קורסים בשנת הלימודים תשפ"ד. הטמעה זו מלווה בתמיכה טכנו-פדגוגית מטעם המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט יחד עם משוב שוטף ומחקר מלווה. בסמסטר א' השתתפו בקורסים בהם הוטמעו המוצרים מעל 300 סטודנטים. בתחילת הסמסטר הם התבקשו לענות על שאלונים שבחנו עמדות כלפי תחום הדעת, מסוגלות עצמית אקדמית, מוטיבציה פנימית וחיצונית, תכנון וניהול זמן, תמיכה חברתית, עמדות כלפי שילוב טכנולוגיה בחינוך ומיומנויות טכנולוגיות. בסיום הסמסטר הסטודנטים ענו על השאלונים בשנית, ולאחר מכן ישתתפו בראיונות חצי-מובנים. לכך מתווסף המחקר שהתמקד ביזמים, במלווים הטכנו-פדגוגיים ובמרצים עצמם.

בהרצאה נבקש תחילה להציג את המודל, החל מהרציונל המנחה אותו ותהליך בניית השותפות עם קהילת ה-EdTech דרך בחירת המיזמים והמרצים וכלה בהטמעת המוצרים בקורסים השונים ובליווי הטכנו-פדגוגי. נמשיך עם הממצאים המרכזיים של המחקר ובהתאם התובנות החשובות שגובשו בסיום סמסטר אחד לגבי המודל וההשלכות שלו על תהליכי הוראה-למידה-הערכה באקדמיה. נסיים בהדגשת התועלות עבור כל השותפים במערכת האקולוגית: חברות EdTech הזוכות בגישה לאקדמיה, בחשיפה למרצים וסטודנטים שיתנסו הלכה למעשה במוצרים טכנולוגיים חדשניים, במשוב

שוטף ובמחקר על התנסות זו. האקדמיה, מן הצד שכנגד, זוכה בכך שהיא יכולה לקדם תרבות של יזמות וחדשנות טכנולוגית-חינוכית, הכוללת שילוב טכנולוגיות למידה חדשות ופיתוח אוריינות ומסוגלות דיגיטלית בקרב המרצים והסטודנטים שהן הכרחיות כמובן בעידן המידע.

חלום שמתגשם - למידה אישית מותאמת, מבוססת בינה מלאכותית

טל לוי

בעלת תואר ראשון מאוניברסיטת ת"א ותואר שני מאוניברסיטת מנצ'סטר באנגליה בתחום של טכנולוגיות חינוכיות והוראת שפה. עם 35 שנות ניסיון. מומחית בהוראה מתקנת מפתחת שיטה ייחודית להקניית יסודות השפה, ומכשירה מורים בתחום. שותפה לפיתוח כלי AI ללמידה משמעותית.

משמשת מעל עשור, כראשת המחלקה ללימודי אנגלית במרכז האקדמי רופין. טל הנה סיו"ר H-INET ארגון הגג להוראת שפות זרות בהשכלה הגבוהה בישראל. תחומי המחקר שלה כוללים הוראת שפה היברידית ואינטגרציית כלי AI באנגלית למטרות תקשורת בינלאומית. טל מרצה בכנסים בינ"ל

במסגרת הרפורמה בלימודי אנגלית בהשכלה הגבוהה שעליה הכריזה המל"ג, החל משנת 2022 סטודנטים נדרשים ללמוד אנגלית, בין אם הציון הפסיכומטרי שלהם פוטר אותם מלימוד קורסי רמה ובין אם לאו.

רכישת שפה זרה, לצרכי תקשורת אקדמית ובינלאומית EPIC, היא תהליך מורכב ודינמי הדורש תמיכה פדגוגית יעילה וחדשנית. העוסקים בהוראת השפה הזרה, צריכים לספק את הצרכים המגוונים של סטודנטים הלומדים שפה זרה למטרות אקדמיות, ונדרשים גם לטפח את המוטיבציה הפנימית של הלומדים ואת המעורבות הפעילה שלהם בלמידה. יחד עם זאת, שיטות מסורתיות של הוראת שפה ולמידה עשויות שלא להספיק כדי לעמוד באתגרים אלה. לכן, שילוב הטכנולוגיה בחינוך הלשוני חיונית לשיפור תוצאות הלמידה והחוויה.

לפני מספר שנים, נפלה בחלקי הזכות להיתקל בפלטפורמה ייחודית פורצת דרך מבוססת בינה מלאכותית שהנה כלי ללימוד אנגלית כשפה זרה, המציע חווית למידה מותאמת אישית ומסתגלת ללומדים, בהתבסס על הפרופילים והביצועים האישיים של כל אחד. פלטפורמה זו, הנקראת (ML-MAGNILEARN), משתמשת בגישת ננו-למידה, המחלקת את תוכן הלמידה ליחידות קטנות וניתנות לניהול, ומאפשרת ללומדים להשיג התקדמות מהירה ונראית לעין. ML גם ממנפת ניתוח נתונים כדי לעקוב אחר התקדמות הלומדים ולספק להם משוב והמלצות מותאמים אישית על סמך הישגיהם, המסייעים להם לשפר את נקודות החוזק שלהם ולטפל בחולשותיהם.

בהרצאתי זו, אמחיש כיצד ניתן להשתמש ב ML כדי לספק חווית למידה יעילה ומרתקת ביותר עבור לומדים ברמות ורקעים שונים. אסקור שיטות וממצאים, של למעלה מ-12 שנות מחקר, שנערך על ידי צוות ML ומבוסס על יותר מ-500 K שעות למידה, 3.5 מיליון תרגילים שהושלמו ושיפור ציונים מרשים ביותר מ-15 נקודות של 96% מהמשתמשים. אדגים כיצד המערכת לומדת את הלומדים ומשפרת את ביצועיהם, בשילוב עם ההוראה בכיתה.

בנוסף, אדון בשאלה, כיצד ניתן לשלב את ML עם חומרי הקורס ותוכניות הלימודים, ואדגים כמה מהתכונות והפונקציות של הפלטפורמה. כמו כן, אשתף בתובנות של סטודנטים ומרצים שהשתמשו בתוכנית. לבסוף אחלוק כמה שיטות עבודה מומלצות ליישום ML בחינוך לשוני. אין כל ספק שהעתיד כבר כאן, ובינה מלאכותית הנה חלק מהחיים האישיים והאקדמיים של כולם. ואם כך, חשוב וכדאי להכיר את הפוטנציאל של התחום בדיסציפלינות האקדמיות השונות, ולרתום את האפשרויות בכדי למנף את ההוראה והלמידה.

שימוש בבינה מלאכותית במסגרת קורס אקדמי בקרב סטודנטים לעבודה סוציאלית

ד"ר ניר ויטנברג

בוגר בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית, ותואר שני ודוקטורט בעבודה סוציאלית מאוניברסיטת תל אביב. מרצה ורכז תכנית ההשלמות לתואר שני בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל.

פעילותו המחקרית נסובה סביב שלושה תחומים משלימים: מצוקה נפשית ודפוסי פנייה לעזרה; חינוך לעבודה סוציאלית ותהליכי פיתוח ידע והכשרת סטודנטים; הטמעת טכנולוגיה בארגונים חברתיים ופיתוח מענים דיגיטליים מבוססי בינה מלאכותית.

לשעבר עורך כתב העת 'מניתוק לשילוב - היבטים בחינוך ילדים ונוער בסיכון', עוסק בפסיכותרפיה במסגרת קליניקה פרטית, קב"ן בשירות מילואים, חבר ההנהלה והועד המקצועי של עמותת סהר (סיוע והקשבה ברשת), מדריך עובדים סוציאליים בתחום הטיפול הקבוצתי, יועץ לארגונים בפיתוח תוכניות ומענים מקוונים, וחבר 'מקבץ - כתב העת הישראלי להנחיה ולטיפול קבוצתי'.

במחקר זה נבחן השימוש בבינה מלאכותית (AI) במסגרת לימודי שנה א בעבודה סוציאלית, כדי להעריך את הפוטנציאל של כלים דיגיטליים אלו לשיפור הידע והמיומנויות המקצועיות של הסטודנטים, תוך התמקדות בפיתוח יכולתם רפלקטיבית.

מקצוע העבודה סוציאלית מושתת על מערכות יחסים, ופיתוח חשיבה ביקורתית, אמפתיה, התנהגות אתית ומיומנויות בין-אישיות הם אבני יסוד בהכשרת סטודנטים לעבודה סוציאלית. רבות מכך הושג היסטורית בסביבת הוראה פנים אל פנים, אם כי החינוך לעבודה סוציאלית נתון לתמורות וכולל במסגרתו למידה דיגיטלית, ביתר שאת מאז מגפת הקורונה. בד בבד, טכנולוגיות דיגיטליות משולבות במידה הולכת וגדלה בשדה העבודה הסוציאלית ובמקצועות טיפול נוספים, הן בהתערבות ישירה והן בתהליכי הדרכה, הערכה ומחקר.

על רקע השימוש בכלי בינה מלאכותית בקרב סטודנטים לצורכי למידה, כתיבה ומחקר, נחוץ לדעתנו לבחון את הטמעת השימוש בבינה מלאכותית באופן סדור, זאת תוך דגש על שימוש בכלים המותאמים לשפה העברית, המנצלים את יכולת הבינה המלאכותית, באופן המודע לערכי המקצוע והאתיקה.

בינה מלאכותית יכולה להיות מיושמת בכל היבט בתהליכי הלמידה של הסטודנטים, ובכוחה לסייע בהתאמת סביבת הלמידה לצרכים הייחודיים של הסטודנט. בינה מלאכותית מציעה הזדמנויות למידה רפלקטיבית ייחודית באמצעות סימולציות מותאמות אישית, משוב ושאלות כחלק מלמידה והתנסות אישית, לצד השיעורים הפרונטליים. לדוגמה, סימולציה מבוססת בינה מלאכותית מציעה סביבת למידה "נטולת סיכונים" שבה הסטודנט נחשף למגוון מצבי חיים, ויכול לתרגל שיח עם לקוח ללא מבוכה או לחץ, וללא החשש שהוא עלול לגרום נזק לאדם בפועל. עם זאת, נראה שקיים מחסור במחקר הבודק את תרומת הבינה המלאכותית במסגרת לימודי עבודה סוציאלית.

במחקר משולבות שיטות כמותיות ואיכותניות להשוואה בין 100 תלמידים המשתמשים בכלי בינה מלאכותית עם 100 סטודנטים שלומדים באופן מסורתי. המשתתפים שנבחרו במסגרת המחקר הם מוטיבציה ושיעור רצון מהקורס ופיתוח יכולת רפלקטיבית, לצד שיטות איכותניות להערכת חוויות ותפיסות של תלמידים בנוגע לשימוש בבינה מלאכותית. מערך המחקר מציע שילוב טכנולוגיות בינה מלאכותית נבחרות כגון סימולציה, מחולל תמונות והתכתבות עם צ'טבוט (כדוגמת Claude ו-ChatGPT) כדי להשלים את שיטות ההוראה המסורתיות.

במסגרת ההרצאה יוצגו ממצאים ראשוניים של המחקר הנוגעים לעמדות כלליות ביחס לשימוש בבינה מלאכותית, ותפיסות כלפי שימוש בבינה מלאכותית (AI) בעבודה סוציאלית, בקרב סטודנטים לעבודה סוציאלית במסגרת לימודי התואר ראשון והתואר שני.

מושב 3: פרקטיקות הוראה

מעבר להוראה דיסיפלינרית, ישנו עיסוק רב בהוראת מיומנויות באקדמיה. במושב זה יוצגו פרקטיקות הוראה באקדמיה התומכות בהוראת מיומנויות.

1. דגמים לשילוב יחידות מיקרו - למידה לקידום כשירויות דיגיטליות בתכניות הכשרת מורים

ד"ר שבי גוברין | ראש הרשות להוראה חדשנית ומיטבית, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט
קרן אטינגר | ראש היחידה לחדשנות ולמידה דיגיטלית ברשות להוראה חדשנית ומיטבית,
המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט

2. הוראת תחום העבודה קבוצתית בחינוך לעבודה סוציאלית: ניתוח איכותני בקרב מרצים ומרצות בישראל

ד"ר ניר ויטנברג | רכז תכנית ההשלמות לתואר שני בבית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת אריאל
ד"ר דניאל וויסהוטן | החוגים לעבודה סוציאלית ומדעי ההתנהגות, המכללה האקדמית הדסה

3. הכשרת מורים כחוליה מקשרת בין ניסיון העבר של מוסבים ומוסבות להוראה ובין עשייתם החינוכית העתידית

ד"ר מיכל שני | ראשת התוכנית לבית הספר העל יסודי, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט
ד"ר שרון הרדוף-יפה | ראשת המחלקה לחינוך, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט

4. קורס מוק (MOOC) לחינוך לשוני של השפה הערבית: אתגרים ותרומות

ד"ר היפאא מג'אדלה | מרצה בכירה במכללת אלקאסמי ומכללת דוד ילין
ד"ר עדית ליבנה | מרכזת התוכניות להסבת הנדסאים להוראה וראש היחידה ליזמות סטודנטים,
המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט

5. הסימולציה ככלי פדגוגי בהכשרת סטודנטיות בדואיות להוראת ערבית בבתי ספר בחברה הבדואית

ד"ר סלים אבו ג'אבר | ראש המחלקה לשפה ולספרות ערבית, המכללה האקדמית אחוה
ד"ר ח'אלד אגבאריה | מרצה ומדריך פדגוגי במחלקה לשפה ולספרות ערבית, המכללה
האקדמית אחוה
ד"ר ווג'יה אבו גוידר | מדריך פדגוגי במחלקה לשפה ולספרות ערבית, המכללה האקדמית אחוה

דגמים לשילוב יחידות מיקרו - למידה לקידום כשירויות דיגיטליות בתכניות הכשרת מורים

קרן אטינגר

קרן אטינגר היא ראש היחידה לחדשנות ולמידה דיגיטלית ברשות להוראה חדשנית ומיטבית במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. היא בעלת תואר ראשון בביוולוגיה מהאוניברסיטה העברית ותואר שני בטכנולוגיה ולמידה מאוניברסיטת תל אביב שמסגרתו חקרה את נושא ריבוי המשימות (multitasking) של בני נוער בסביבות דיגיטליות. בעברה ניהלה פרויקטים דיגיטליים ופיתוח הדרכה בסנונית, עת הדעת והספרייה הלאומית.

ד"ר שבי גוברין

ראש הרשות להוראה חדשנית ומיטבית במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. עוסקת בפיתוח ובמחקר של חדשנות פדגוגית והתפתחות פרופסיונלית של אנשי חינוך. המחקרים שלי מתייחסים לקהילות מקצועיות לומדות, ללמידה מבוססת תיאורי מקרים ולהובלת תהליכי חדשנות ושינוי באקדמיה.

נוסף על דרישות של ידע תוכן וידע פדגוגי, המורים של היום נדרשים להיות בעלי כשירויות דיגיטליות ולהכיר את המציאות הוירטואלית שממלאת תפקיד חשוב בחיי התלמידים שלהם. הצרכים הללו מחייבים התאמה של הכשרת מורי העתיד, במיוחד לאור הדגש המועט הקיים בנושא זה בתוכניות הלימודים הקיימות. נוסף על כך, יש חשיבות גוברת להיכרות עם מתודות פדגוגיות חדשניות כדי שבבוא הזמן הסטודנטים ישלבו אותן בעבודה החינוכית שלהם.

אחת מהמתודות הללו היא מיקרו-למידה שבה סטודנטים לומדים יחידות לימוד קצרות, ממוקדות-מטרה, יישומות ואינטראקטיביות. מיקרו-למידה מקדמת גם כישורים הכרחיים ללמידת-עד (life long learning) לאזרח ולאיש חינוך בעידן הדיגיטלי.

היחידה לחדשנות במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט פיתחה סביבת מיקרו-למידה ("המבחר") שמטרתה לקדם מיומנויות דיגיטליות הנדרשות למורים בעידן הדיגיטלי ולחשוף את הלומדים למתודולוגיה של מיקרו-למידה המשבשת את המודלים המסורתיים של זמן, מקום ומבנה.

"המבחר" כולל יחידות לימוד אסינכרוניות קצרות ומאפשר לכל לומד לבנות את מסלול הלמידה שלו בהתאם לעניין ולצורך. היחידות, שפותחו באיכות גבוהה ביותר מבחינת התוכן והעיצוב, עוסקות במגוון של נושאים שנבחרו בין השאר לאור מסמך European Framework for the Digital competence of Educators (DigCompEdu) (European Commission, 2021).

ההרצאה תציג מספר מודלים של שילוב יחידות מיקרו למידה "המבחר" שנבחנו במרכז האקדמי מאז שנת 2021:

- קורס אסינכרוני גמיש – קורס המעניק 1 נ"ז שבו הלומדים בוחרים 8 יחידות לימוד מתוך "המבחר" ולומדים עצמאית, ללא מרצה באופן גמיש.
- מודל היברידי – קורס בליווי מרצה הבנוי ממספר מודולות המורכבות מלמידה אסינכרונית של יחידה + הרצאה סינכרונית להעשרה + פיתוח משאבי הוראה בנושא.
- יחידות אסינכרוניות בודדות בקורס קיים – שילוב יחידות בודדות בתוך קורסים קיימים.

כל אחד מהמודלים יוצג לצד נתונים ממחקר מלווה שבדק את עמדות הסטודנטים ואת תפיסותיהם לגבי תהליכי הלמידה, נושאי הלימוד, הרלוונטיות לעיסוק בהוראה בבתי ספר וכן לגבי השפעת עיצוב התוכן על תהליכי הלמידה.

הוראת תחום העבודה קבוצתית בחינוך לעבודה סוציאלית: ניתוח איכותני בקרב מרצים ומרצות בישראל

ד"ר ניר ויטנברג

בוגר בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית, ותואר שני ודוקטורט בעבודה סוציאלית מאוניברסיטת תל אביב. מרצה ורכז תכנית ההשלמות לתואר שני בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת אריאל. פעילותו המחקרית נסובה סביב שלושה תחומים משלימים: מצוקה נפשית ודפוסי פנייה לעזרה; חינוך לעבודה סוציאלית ותהליכי פיתוח ידע והכשרת סטודנטים; הטמעת טכנולוגיה בארגונים חברתיים ופיתוח מענים דיגיטליים מבוססי בינה מלאכותית. לשעבר עורך כתב העת 'מניתוק לשילוב' – היבטים בחינוך ילדים ונוער בסיכון, עוסק בפסיכותרפיה במסגרת קליניקה פרטית, קב"ן בשירות מילואים, חבר ההנהלה והועד המקצועי של עמותת סהר (סיוע והקשבה ברשת), מדריך עובדים סוציאליים בתחום הטיפול הקבוצתי, יועץ לארגונים בפיתוח תוכניות ומענים מקוונים, וחבר 'מקבץ' – כתב העת הישראלי להנחיה ולטיפול קבוצתי.

ד"ר דניאל וייסהוט

בעל תואר שני בפסיכולוגיה קלינית ותואר שני במנהל עסקים מהאוניברסיטה העברית ותואר שלישי בפסיכולוגיה קלינית וארגונית מבית הספר לפסיכולוגיה בסקרמנטו (ארה"ב). הוא היה יו"ר העמותה הישראלית להנחיה ולטיפול קבוצתי, מכהן כעורך משותף של 'מקבץ' – כתב העת הישראלי להנחיה ולטיפול קבוצתי ולימד הנחיית קבוצות שנים רבות. הוא מרצה בכיר ויו"ר ועדת האתיקה בחוגים לעבודה סוציאלית ומדעי ההתנהגות של המכללה האקדמית הדסה וגם חבר במרכז לקידום איכות ההוראה של מכללה זו.

לעבודה הקבוצתית חשיבות רבה במקצוע העבודה הסוציאלית ובתוך תחום זה מהווה חלק מלימודי החובה בלימודי עבודה סוציאלית בישראל. הוראת המתודה הקבוצתית נועדה להקנות עקרונות בסיסיים של עבודה קבוצתית כשיטת התערבות בעבודה סוציאלית. מן הספרות המחקרית העולמית עולה כי ישנה ירידה בשימוש בחשיבות שמיוחסת למתודה במסגרת הלימודים ואף מחסור בעובדים סוציאליים עם הכשרה מתאימה לעבודה קבוצתית. הוראת עבודה קבוצתית הפכה לאתגר מהותי אשר מחייבת חשיבה אסטרטגית מחודשת.

הקושי להטמיע את המתודה הקבוצתית כחלק מתוכנית הלימודים צוין הן בתחום העבודה הסוציאלית והן במקצועות נוסקים. השתתפות בדינמיקה קבוצתית, אשר לרוב מהווה רכיב ליבה בהוראת העבודה הקבוצתית, מעוררת לעתים אי נוחות בקרב הסטודנטים, בהיותה מזמנת תהליכים קבוצתיים ללא הבנייה, המאופיינים בעמימות ובאי-ודאות. קבוצות הלימוד הן לרוב גדולות באופן יחסי, בשל אילוצים אקדמיים, בהן יש הזמנה לחשיפה רגשית שמעוררים קשיים והתנגדות.

הרצאה זו מושתתת על ממצאים הלקוחים ממחקר איכותני שבמסגרתו נבחנו תהליכי ההוראה והלמידה בקורסי עבודה קבוצתית בעשרה מוסדות אקדמיים שונים בישראל. במסגרת המחקר נערכו ראיונות מובנים למחצה עם 15 מרצים ומרצות המלמדים קורס בתחום המתודה הקבוצתית במסגרת תוכנית הבוגר לעבודה סוציאלית. המרצים היו מגוונים ביחס למגדר, מעמד אקדמי וותק ההוראה שלהם.

הניתוח הניב שש תמות עיקריות, שנחלקו לשתי רמות. הרמה הראשונה מקיפה את ההקשר המערכתי המקצועי והאקדמי הרחב יותר, תוך התייחסות למאפיינים כגון תכנית לימודים, טכניקות ההוראה שמיישם המרצה, הצורך ברגישות תרבותית ושיקולים אתיים המופעלים על ידי המרצה. הרמה השנייה שופכת אור על התהליכים הקבוצתיים וחוויות הלמידה וההשתתפות קבוצה של תלמידים, ומאירה חרדה מפני השתתפות, התנגדות וקונפליקטים המשקפים

את המיקרוקוסמוס החברתי. ככלל, הממצאים מדגישים פערים בהיבטים אלו לא רק בין מוסדות שונים אלא גם בקרב מרצים המלמדים את אותו הקורס במוסד נתון.

תובנות אלו רלוונטיות למעצבי המדיניות ותכני ההוראה במוסדות אקדמיים המציעים תוכניות לעבודה סוציאלית, חברי סגל המלמדים קורסים בתחום העבודה הקבוצתית וכן עבור סטודנטים המתקשים להעמיק את הבנת חוויותיהם בלימודיהם.

הכשרת מורים כחוליה מקשרת בין ניסיון העבר של מוסבים ומוסבות להוראה ובין עשייתם החינוכית העתידית

ד"ר מיכל שני

מרצה בכירה וחוקרת במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. ראשת התוכנית לבית הספר העל יסודי ותוכנית הגננת והמורה החדשה. עיצבה וניהלה את תוכנית ההכשרה 'חותם נעמי' במהלך תשע השנים האחרונות. עשייתה החינוכית ומחקריה מתמקדים בהכלה והדרה במערכת החינוך, בתוכניות ייחודיות להכשרת מורים, בקהילות מקצועיות לומדות, בקשרי עמיתות אקדמיה-בית ספר ובמנהיגות חברתית-חינוכית.

ד"ר שרון הרדוף - יפה

מרצה בכירה וחוקרת במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. ראשת המחלקה לחינוך. עשייתה החינוכית ומחקריה מתמקדים בתהליכי למידה המתקיימים בהקשרים פורמליים ובלתי-פורמליים במפגש שבין אדם לטכנולוגיה, ובזיקה של אלו לתהליכי הוראה-למידה-הערכה בהכשרת מורים.

בשנים האחרונות מספרם של אקדמאיות ואקדמאים הבוחרים בהסבה להוראה עולה באופן משמעותי. הם מגיעים עם מגוון תחומי ידע וניסיון מהעולמות האקדמיים והתעסוקתיים הקודמים. מחקרים מעידים על כך כי הם לא תמיד מצליחים לממש את הפוטנציאל הגלום בנכסים הרבים שהם נושאים עמם. (בר-טל וגילת, 2022¹; Troesch & Bauer, 2017², 2020³; den Hertog et al., 2023⁴)

מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון באיזה אופן יש לעצב תוכניות להסבת אקדמאיות ואקדמאים כך שתוכלנה לתת מענה לחיבור שבין הידע הקודם עמו מגיעים המוסבים והמוסבות להוראה ובין העשייה החינוכית העתידית. גישת המחקר היא איכותנית-קונסטרוקטיביסטית והוא משלב גישה דדוקטיבית, לבחינת שאלות המחקר כפי שנוסחו מראש בהתבסס על הידע הקיים ממחקרים קודמים, וגישה אינדוקטיבית לזיהוי התופעה כפי שעולה מהשטח, בכל אחת מהשאלות (Bingham, 2023⁵). במחקר השתתפו תשעה בוגרי ובוגרות תוכניות שונות להסבת אקדמאים, המשולבים כמורים ומורות בבתי-ספר.

ממצאי המחקר עולה כי האקדמאיות והאקדמאים מביאים עמם מניסיונם הקודם בעבודה, בלימודים ובחיים האישיים מגוון רחב של ידע, מיומנויות, חוסן רגשי ופעלנות (Agency), המתממשים בעבודתם בחינוך והוראה. הנכסים עמם הם מגיעים כוללים: ידע אקדמי ומקצועי מגוון, היכרות עם מערכות וסביבות דיגיטליות ומקוונות, מיומנויות ניהול, מיומנויות עבודת-צוות, מיומנויות למידה, ניסיון בהתמודדות עם מצבי-לחץ, עם משברים ועם מצבי אי-וודאות. כמו כן, עולה מהממצאים הרצון והשאיפה להיות אקטיביסטיות ואקטיביסטיות ולהוביל תהליכי שינוי חינוכיים וחברתיים. מימוש הנכסים מתבטא ב: שימוש בידע להוראה בכיתה ולהובלת תהליכים בית-ספריים, הובלת חדשנות בתהליכי הוראה-למידה-הערכה, דרכי ניהול עדכניות ויכולת לעמוד באתגרי המקצוע. עוד עולה מהממצאים כי המוסבות והמוסבים להוראה גילו בעצמם את כוחם של נכסיהם. בעשייה החינוכית בכיתה ובבית-הספר וכי לא הייתה כמעט התייחסות לידע הקודם שלהם. במהלך הכשרתם. להוראה במסגרת תוכנית ההכשרה ובשלבי הכניסה להוראה בבית

בר-טל, ס' וגילת, י' (2022). מבוא. בתוך ס' בר-טל וא' גילת (עורכים), קריירה שנייה בהוראה. (עמ' 7). מכון מופ"ת.

Troesch, L. M., & Bauer, C. E. (2017). Second career teachers: Job satisfaction, job stress, and the role of self-efficacy. *Teaching and Teacher Education*, 67, 389-398.

Troesch, L. M., & Bauer, C. E. (2020). Is teaching less challenging for career switchers? First and second career teachers' appraisal of professional challenges and their intention to leave teaching. *Frontiers in psychology*, 10, 3067.

den Hertog, G., Louws, M., van Rijswijk, M., & van Tartwijk, J. (2023). Utilising previous professional expertise by second-career teachers: Analysing case studies using the lens of transfer and adaptive expertise. *Teaching and Teacher Education*, 133, 104290.

Bingham, A. (2023). From data management to actionable findings: A five-phase process of qualitative data analysis. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://doi.org/10.1177/16094069231183620>

הספר, דבר שיכול היה להיות בעל ערך ולתרום להם. בהתמודדות עם האתגרים הרבים וההסתגלות להוראה בפרט ולעולם החינוך בכלל.

במחקר מוצעים עקרונות פעולה לעיצוב תוכניות להסבת אקדמאיות ואקדמאים להוראה בדגש על מעבר מתפיסת עולם, שבה ההכשרה מקנה ידע ומיומנויות חדשות למקצוע חדש, להכשרה המאפשרת התפתחות של זהות מקצועית המנכיחה ידע, ניסיון, מיומנויות, חוסן ופעלנות קיימים, הכשרה המלווה ומאפשרת, באופן מותאם אישית, לממשם ולהרחיבם למשימת ההוראה והחינוך. העקרונות כוללים: פתיחת ההכשרה במיפוי וזיהוי נכסי ידע קודם, בניית תוכניות למידה מותאמת אישית, שילוב למידה בהכונה עצמית, בניית מרכז 'למידה לפי דרישה' (Learning on demand LOD -), עיצוב וגיבוש חזון אישי ומקצועי ודגש על הכשרה ללמידה לאורך החיים.

קורס מוק (MOOC) לחינוך לשוני של השפה הערבית: אתגרים ותרומות

ד"ר היפאא מג'אדלה

מרצה בכירה במכללת אלקאסמי ומכללת דוד ילין. לשעבר ראש ההתנסות המעשית. מומחית בתחום הפדגוגיה החדשנית עם דגש על חינוך לשוני ערבי. תחומי המחקר שלי כוללים: הכשרת מורים לחינוך לשוני, דידקטיקה ופדגוגיה חדשנית מוטת עתיד, הוראת חינוך לשוני בסביבה עתירת טכנולוגיה, תוכניות לימודים וספרי לימוד של החינוך הלשוני בשפה הערבית, אוריינות שפה ואוריינות קריאה, ההתנסות המעשית בהכשרת מורים. פיתחה קורס מוק (MOOC) בתחום דידקטיקה של החינוך הלשוני הערבי.

ד"ר עדית ליבנה

מרכזת התוכניות להסבת הנדסאים להוראה וראש היחידה ליזמות סטודנטים במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט. אני עוסקת בתהליכי הכשרת מורים, ומבקשת להבין היבטים מגוונים שלהם: מודלים של התנסות המעשית ושל הסבה להוראה, יזמות סטודנטים, שילוב מוצרים טכנולוגיים חדשניים לתהליכי הוראה-למידה-הערכה בהכשרת מורים, יישום ועמדות של מרצים כלפי פעילויות למידה א-סינכרוניות בשילוב בינה מלאכותית.

קורסי מוק נועדו להנגיש חוויות חינוכיות ומשאבים איכותיים למספר בלתי מוגבל של משתתפים ולחזק למידה לאורך החיים ברחבי העולם (Yousef & Sumner, 2021). הם נתפסים כמבטאים את מיומנויות המאה ה-21, וכבעלי תרומה ניכרת לסטודנטים המשתתפים בהם (Watted, 2023).⁶

המחקר הנוכחי התמקד בקורס מוק, המציע גישות חדשניות ושיטות מתקדמות להוראת כישורי יסוד בשפה הערבית (כולל הקשבה, דיבור, קריאה וכתבייה) וכן בתחומים השפתיים כגון ספרות, הבעה וידע לשוני. הקורס, המוצע במכללת אלקאסמי להכשרת מורים, עושה שימוש במגוון כלים דיגיטליים במטרה לספק לסטודנטים חווית למידה מקוונת אינטראקטיבית הכוללת היבטים תיאורטיים ויישומיים. הקורס נחשב לייחודי בתחום החינוך הלשוני של השפה הערבית ונכון לעכשיו היחיד מסוגו בישראל. באמצעות מחקר כמותי, המתבסס על שאלונים אותם מילאו הסטודנטים לפני תחילת קורס המוק ואחריו במשך שלושה סמסטרים (N=152), ניסה המחקר לענות על שתי השאלות הבאות: (1) איזה אתגרים עומדים בפני סטודנטים במסגרת ההשתתפות בקורס מוק לחינוך לשוני בשפה הערבית? (2) אלו תרומות יש לקורס מוק לחינוך לשוני בשפה הערבית עבור הסטודנטים?

מחקרים שונים הדגישו את האתגרים הקשורים ללמידה באמצעות קורסי מוק מנקודת מבטם של הסטודנטים. בין האתגרים הללו נמנית הדרישה לניהול זמן עצמאי ולעצמאות מוגברת בלמידה לעומת מה שנדרש בשיטות הוראה מסורתיות. כמו כן, הסטודנטים מדגישים אתגרים פדגוגיים, כגון הצורך בהוראות מפורטות וספציפיות יותר לצורך ביצוע מטלות הקורס בצורה מיטבית (דוניצה-שמידט, 2022; Cohen & Soffer, 2015).⁷

למרות האתגרים, מחקרים מצביעים על תרומות מרובות של קורסי המוק עבור הסטודנטים, וביניהם קידום חשיבה מחוץ לקופסה ופיתוח יכולת ביקורתית, יצירתיות ותחושת מסוגלות טכנולוגית (Onah & Goglio, 2021⁸; Bertolini ;

⁶ Watted, A. (2023). Examining motivation to learn and 21st century skills in a massive open online course. *International Journal of Instruction*, 16(3), 797-822. <https://doi.org/0.29333/iji.2023.16343a>

⁷ Soffer, T., & Cohen, A. (2015). Implementation of Tel Aviv University MOOCs in academic curriculum: A pilot study. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(1), 80-97.

⁸ Onah, D. F., Pang, E. L., Sinclair, J. E., & Uhomoihi, J. (2021). An innovative MOOC platform: the implications of self-directed learning abilities to improve motivation in learning and to support self-regulation. *The International Journal of Information and Learning Technology*, 38(3), 283-298. <https://doi.org/10.1108/IJILT-03-2020-0040>

Barak et.al., 2016¹⁰; Romero-Frías et al.,) et al. 2021⁹). קורסי מוק תורמים גם בקידום מוטיבציה פנימית (2023¹¹) ולמידה עצמאית, אוטונומית ופרואקטיבית. עם זאת, על הרצים לסייע בכך לסטודנטים ולקדם את תחושת המסוגלות העצמית שלהם (Shuang et al., 2021). העלייה במוטיבציה נמצאה משמעותית יותר בקרב סטודנטים שהיו פעילים בקבוצות מקוונות קטנות וגדולות בקורסי המוק (Barak et al., 2016).

אומנם קורסי מוק מוצעים במגוון רחב מאוד של דיסציפלינות, מקצועות ונושאים, אך בכל הנוגע לחינוך לשוני מדובר בקורסים מעטים יחסית. זאת, על אחת כמה וכמה בהוראת השפה הערבית שנתפסת פעמים רבות כשמרנית ולא מעודכנת (Adham & Lundqvist, 2015¹²). למידה מיטבית של השפה הערבית חייבת להתבסס על סטנדרטים ידועים של תוכניות לימודים, איכות גבוהה של מורים וחומרים וכמובן שיטות הוראה-למידה-הערכה מבוססות טכנולוגיה של תוכניות לימודים, ומכאן חשיבותם של קורסי המוק בהקשר זה. (Isnaini, 2022¹³).

⁹ Goglio, V., & Bertolini, S. (2021). The contribution of MOOCs to upskilling the labor force. *Journal of Workplace Learning*, 33(7), 561-574. <https://doi.org/10.1108/JWL-10-2020-0159>

¹⁰ Barak, M., Watted, A., & Haick, H. (2016). Motivation to learn in massive open online courses: Examining aspects of language and social engagement. *Computers & Education*, 94, 49-60. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.11.010>

¹¹ Romero-Frías, E., Arquero, J. L., & del Barrio-García, S. (2023). Exploring how student motivation relates to acceptance and participation in MOOCs. *Interactive Learning Environments*, 31(1), 480-496. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1799020>

¹² Adham, R. S., & Lundqvist, K. O. (2015). MOOCs as a Method of Distance Education in the Arab World--A Review Paper. *European Journal of Open, Distance and E-learning*, 18(1), 123-139. <https://doi.org/10.1515/eurodl-2015-0009>

¹³ Isnaini, R. L. (2022). Massive Open Online Courses: Management of Facilities and Infrastructure of Arabic Learning in Digital Era. *ATHLA: Journal of Arabic Teaching, Linguistic and Literature*, 3(1), 1-16. <https://doi.org/10.22515/athla.v3i1.5143>

הסימולציה ככלי פדגוגי בהכשרת סטודנטיות בדואיות להוראת ערבית בבתי ספר בחברה הבדואית

ד"ר סלים אבו ג'אבר

יועץ אקדמי ואחראי מוסדי להנגשת השכלה גבוהה לסטודנטים דוברי השפה הערבית במכללה האקדמית אחוה. מרצה בכיר וחוקר בתחום השפה והספרות הערבית ותרבות האסלאם. פרסם מחקרים רבים וספרים בתחום השפה והתרבות הערבית והשתתף בכנסים בינלאומיים רבים בתחום התמחותו, ובתחום החינוך והכשרת גננות ומורים בחברה הערבית בנגב. עוסק הרבה בקידום הכשרה מיטבית לגננות, למורים ולמחנכים בחברה הבדואית בנגב. יוזם ומוביל תכניות הכשרה בחינוך ובפדגוגיה, מנהיגות בחינוך, אחריות חברתית בדגש על העצמה אישית וזהות מקצועית של הסטודנטים כמחנכים לעתיד ומחוללי שינוי בחברה הערבית. בעל תואר ראשון, תעודת הוראה מאוניברסיטת תל אביב, תואר שני מאוניברסיטת בר אילן ותואר שלישי מאוניברסיטת תל אביב.

ד"ר אגבאריה ח'אלד

ח'אלד אגבאריה, בעל תואר שלישי בשפה וספרות ערבית, מרצה ומדריך פדגוגי במחלקה לשפה ולספרות ערבית מכללת אחוה.

ד"ר אבו קוידר וואג'יה

בעל תואר שלישי מנהל ומדיניות החינוך, מרצה בעל 27 שנות ניסיון בחינוך ובהוראה, מתמחה בגישות ובטכניקות הוראה מודרניות, מרצה ומדריך פדגוגי במחלקה לשפה ולספרות ערבית במכללת אחוה.

מטרת הסימולציה לדמות מצב מורכב מהשטח ולתרגל אותו בסביבה בטוחה ובתנאי מעבדה. כמו ברפואה, גם בתחום החינוך זהו מרחב לתרגול מיומנויות תקשורת במצבי קונפליקט מקצועיים המתארים מציאות שבה נדרשת תגובה בזמן אמת. ההתנסות מאפשרת לפתח מיומנויות, לרכוש כלים ולשפר ביצועים בתחום המקצועי.

מודל "הסימולציות הקליניות" שכיח בתחום הרפואה ומשלב שחקניות. ים אנושיות. ים שהוכשרו להדמיית מפגשים קונפליקטואליים עם "האחר האינדיבידואלי". המודל הקליני פותח על ידי בנימין דוטג'ר ונחקר על ידו (Dotger, 2013¹⁴, Dotger et al., 2015¹⁵) והוא נפוץ כיום במוסדות אקדמיים בארה"ב ובישראל. לאור איכותיו של מודל הסימולציה המשלב גורם אנושי, ובהתבסס על ידע קודם ביחס להיבטים של אותנטיות בסביבות סימולציה, רציונל המחקר כי הסימולציות המתקיימות במרכז הסימולציה במכללת אחוה הוא שהן פועלות בהתבסס על גישת "מודל הסימולציה הקלינית" שהוגדרה כ"סימולציה רגישת תרבות". במסגרת ההרצאה נעמוד על המאפיינים המרכזיים של סימולציה רגישת תרבות זו ובזיקתה לאסטרטגיות התמודדות עם אתגרים בהוראה אקדמית.

מתוך הבנה כי יש ערך מהותי ללמידה אותנטית וכי לשם כך חשוב לקיים את הסימולציות בשפת האם ובהלימה למאפיינים תרבותיים, מחקר זה דאג ליצור תשתית שתיתן מענה לצורך הקיים ותאפשר הפעלה של סימולציות בשפה הערבית המיועדות לסטודנטיות. ים במסלול לדובריות ערבית. הלימה לתרבות הסטודנטיות מושגת גם על ידי כך שהתרחישים וההנחיות נכתבו בערבית, בנוסף לכך גם השחקן הוא בדואי מוכשר מהחברה הבדואית וגם המנחים הם המדריכים הפדגוגיים שמכירים היטב את התרבות הנידונה ואת שפתה.

¹⁴ Dotger, Benjamin (2013). I had no idea! Clinical Simulations for Teacher Development, Information Age Publishing.

¹⁵ Dotger, Benjamin et. al. (2015). Exploring iconic interpretation and mathematics teacher development through clinical simulations, Journal of Mathematics Teacher Education 18, 577-601.

הסימולציות של המחקר מתבצעות במרכז לסימולציה של מכללת אחוה: מרכז הסימולציה במכללה האקדמית אחוה הוקם בשנת 2017, כחלק מפרויקט שנערך בשיתוף תוכנית ERASMUS DARE ובשנת 2020 קיבל הכרה כמרכז מחקר. המרכז ממוקם בבניין בית הספר לחינוך במכללה האקדמית

אחוה ומהווה חלק מובנה ממרחב של שש כיתות ההוראה, שכולן מאפשרות תהליכי למידה-הוראה בסביבה עתירת טכנולוגיות מתקדמות. כל סדנאות הסימולציה המקוונות מבוצעות בסיוע המנהל הטכני ומחדר הבקרה במכללה באופן פרונטלי.

במחקר, משתתפים כ-100 סטודנטיות וסטודנטים שנים ב' + ג' במסלול להכשרת עובדי הוראה רב גילאי במחלקה לשפה ולספרות ערבית במכללת אחוה, לשנת הלימודים תשפ"ד. למאה הסטודנטים הנ"ל יש 6 מדריכים פדגוגיים שמשותפים אף הם במחקר. שאלת המחקר: האם פעילות הסימולציה מהווה כלי לייעול תהליך ההכשרה של סטודנטים וסטודנטיות להוראה בחברה הבודואית בנגב?

ראוי לציין כי מחקר זה הינו איכותי שמתבסס על משוברים ושאלונים מותאמים לכלל הסטודנטים שמשותפים במחקר וגם לכלל המדריכים הפדגוגיים במסלול בשנת הלימודים תשפ"ד. מחקר זה יהווה כלי, בהתבסס על התוצאות והמסקנות שלו, למרכזי הסימולציה במוסדות האקדמיים לשם תכנון עתידי של הוראה רגישת תרבות באקדמיה. כמו כן, תוצאות ומסקנות המחקר יעזרו לכלל המדריכים הפדגוגיים ביחס ליישום תוצרי הלמידה בסימולציה במסגרת קורסי הפדגוגיה.